

Cikkismertetés: Mit tehet a gazdaság a mentális egészségért?

Article review: What has economics got to do with it?

Ismertető:	Lanku Máté
Ismertetett cikk:	Macintyre, A., Ferris, D., Gonçalves, B., & Quinn, N. (2018). What has economics got to do with it? The impact of socioeconomic factors on mental health and the case for collective action. <i>Palgrave Communications</i> , 4(1), 10. doi: 10.1057/s41599-018-0063-2
Kulcsszavak:	mentális egészség; társadalmi helyzet; kollektív cselekvés
Keywords:	mental health; socioeconomic factors; collective action

Beküldve: 2021. 12. 08., doi: [10.24365/ef.v63i1.7734](https://doi.org/10.24365/ef.v63i1.7734)

A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI HELYZET HATÁSA A MENTÁLIS EGÉSZSÉGRE

Egyre több tanulmány hívja fel a figyelmet a növekvő társadalmi egyenlőtlenség és a mentális zavarok kapcsolatára. A társadalom szélére került csoportok tagjai a legsebezhetőbbek, számukra mindennapos élményük lehet a kirekesztés és a diszkrimináció. Elmondható, hogy minél szélsőségesebbek ezek a társadalmi különbségek, annál nagyobb a mentális zavarok előfordulása az adott lakosságon belül. Az elmúlt évtizedek tanulsága az, hogy a mentális betegségek egészségügyi ellátása mellett a kezelés egyik első lépésének a társadalmi különbségek mérséklésének kellene lennie.

LEGFRISSEB KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÁTTEKINTÉSE

A tudományos közösség egyre nagyobb figyelmet fordít arra, hogy megértsék, milyen kapcsolat mutatkozik a társadalmi-gazdasági helyzet meghatározói és a mentális egészség között. Részterületeket tekintve több tanulmány is rámutat ezekre az összefüggésekre. Minél nagyobb az egyenlőtlenség egy adott társadalmon belül, annál magasabb a szkizofrénia előfordulása, továbbá az is elmondható, hogy a hátrányos helyzetű térségekben nagyobb az öngyilkosság előfordulásának kockázata.

Természetesen nem hanyagolhatóak el azok a tényezők sem, amelyek az egyenlőtlenség kialakulásához vezetnek. Ebben a tekintetben kiemelten fontos az oktatási és a foglalkoztatási szféra, amelyek összességében az egyéni karrierlehetőségeket kínálják. Aktív párbeszéd folyik tudományos körökben azt illetően, miként lehetne növelni a társadalmi egyenlőség mértékét és hogyan lehetne befolyásolni azokat a gazdasági tényezőket, amelyek növelni tudják az általános szellemi jóllétet. Már önmagában az alacsony társadalmi osztályba tartozás is, megnöveli az egyén élettartama alatt előforduló mentális zavar esélyét. Mindezen tényezők ellenére a pszichiátriai és pszichológiai szakirodalomban alulreprezentált a mentális egészséget befolyásoló, társadalmi-gazdasági helyzetre fókuszáló vizsgálatok száma.

A MEGVALÓSÍTÁS FELÉ HALADVA: SZAKPOLITIKA, KÖZÖSSÉGEK ÉS GYAKORLAT

A bizonyítás önmagában azonban nem elégséges. Szükség lesz olyan politikai és gazdasági intézkedésekre, amelyek a társadalom mentális egészségének javítását célozzák. Ennek előmozdítására született meg 2014-ben az Egészségügyi Világszövetség (*World Health Organization, WHO*) A mentális egészség társadalmi meghatározói (*Social determinants of mental health*)¹ című nyilatkozata, amely a nemzetközileg is

¹ A fenti nyilatkozat korábban már ismertetésre került folyóiratunkban: Szudi Alma. (2021). Cikkismertetés: A mentális egészség társadalmi meghatározói. *Egészségfejlesztés*, 62(1), 61–62. doi: [10.24365/ef.v62i1.671](https://doi.org/10.24365/ef.v62i1.671)

kiemelten fontos kérdések körébe emelte a mentális egészséget befolyásoló társadalmi tényezőket. Egyre több feltételezés nyer bizonyosságot, miszerint a politikai döntéseknek komoly hatása van az egyének mentális egészségére. Pozitív hatást mutatnak a szociális védőháló megerősítését célzó intézkedések, a minimálbér bevezetését és munkanélküliség csökkentését magukba foglaló rendelkezések.

Az Amerikai Egyesült Államokban működő „közösségi iskolák” (*community schools*) modell például lehetővé teszi az alacsony társadalmi-gazdasági helyzetű gyermekek számára, hogy a különböző egészségügyi szolgáltatásokat közvetlenül az oktatási intézményrendszeren keresztül vehessék igénybe.

AZ EGYETLEN IRÁNY FELFÉLÉ VEZET: A MEGVALÓSÍTHATÓSÁG KORLÁTJAI

Fontos megkülönböztetni a társadalmi szintű befolyásoló tényezőket, mint például a lakhatási és munkavállalási lehetőségeket, az alapvető társadalmi struktúrát, illetve azokat az egyéni rizikófaktorokat, mint a dohányzás, az alkoholfogyasztás és az egyéb biológiai kockázati tényezők, amelyek mind hatással vannak a mentális egészségre. Amikor a mentális egészségi állapotot vizsgáljuk, nem elégséges csupán magát a tüneteket szemügyre venni, hanem látnunk kell a kiváltó ok háttérében álló szélesebb perspektívát. Ezért nagyobb hangsúlyt kell fektetni a különbségeket előidéző gazdasági és politikai kontextusra. A mentális egészség fejlesztésekor nem elégséges az egyéni rizikófaktorok kezelése, azt a környezetet, amiben az egyén él, szintén tudatosan fejleszteni kell. Kizárólag az egész társadalmat érintő politikai döntésekkel lehet küzdeni a társadalmi egyenlőtlenségek és az igazságtalan bánásmód ellen.

A jelenleg az orvoslásban és a mentális egészség megőrzésében uralkodó biomedikális modell, egyértelműen az egyénre helyezi a hangsúlyt. Ez az individuális modell hajlamos figyelmen kívül hagyni azokat a befolyásoló tényezőket, amelyek a rossz társadalmi-gazdasági helyzetből fakadnak.

Továbbá nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a mentális problémákat illetően jelenleg milyen erőforrásokkal rendelkezik az egészségügyi ellátórendszer. A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (*Organization for Economic Co-operation and Development, OECD*) országaiban például, az egyre növekvő igényeket nem képes ellátni a jelenlegi kapacitás. Kulcsfontosságú az a párbeszéd, amelyben az egyéni szempontok figyelembevétele mellett nagyobb hangsúly kerül a makroproblémák kezelésére is, hiszen így csökkenhet a medikalizált esetek száma.

KÖVETKEZTETÉSEK: KOLLEKTÍV CSELEKVÉS

Egyre nagyobb igény mutatkozik, hogy átfogó intézkedések szülessenek a mentális egészségfejlesztés területén. A kibontakozó interdiszciplináris és interszektoriális szemléletmód célja a meglévő társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségek csökkentése. Számos kutatás készül az elméleti alapok lefektetésének érdekében. Azonban a probléma diagnosztizálása nem elegendő, határozott fellépésre van szükség az egyenlő lehetőségek megteremtése érdekében.

A biomedikális szemléletet meghaladva, olyan területeken kell fejlesztéseket eszközölni, amelyek csökkentik a lakossági csoportok közötti társadalmi különbségeket. Ilyen intézkedések lehetnek az adóterhek mérséklése, a szociális védőháló megerősítése, a lakhatási és munkavállalási problémák orvoslása. Mindezekhez olyan szemléletre van szükség, ami nem kizárólagosan a gazdasági növekedést helyezi előtérbe, hanem a kollektív jólét megteremtését.

A lakosság mentális egészsége szorosan összefügg a társadalmi-gazdasági helyzettel. A modern társadalmak romló mentális állapota jól mutatja a cselekvés szükségességét. A szerzők szerint nem engedhető meg, hogy a gazdasági növekedés ára a növekvő társadalmi egyenlőtlenség legyen.

TANULSÁGOK A HAZAI SZAKEMBEREK SZÁMÁRA

A tanulmány elsősorban az Amerikai Egyesült Államok és az Európai Unió országait vizsgálta. Mindemellett a felvetett problémák és szemléletmód a magyar társadalom egészségügyi helyzetét nézve is kiemelten fontos. Érdeemes lenne megvizsgálni, milyen társadalmi-gazdasági hatások befolyásolják specifikusan a hazai lakosság mentális állapotát. Tudatosítanunk kell azonban, hogy a diagnózis megalkotása csupán az első lépés. Célzott egészségügyi és gazdasági intézkedések szükségesek, hogy képesek legyünk ezen ösztársadalmi probléma megoldására.

Információk a szerzőről:

Lanku Máté, Debreceni Egyetem Általános Orvostudományi Kar, Magatartástudományi Intézet, Debrecen, lankumate@gmail.com